

**ATXILOTUEN, AUZIPETUEN, BIKTIMEN ETA ERREFUXIATUEN
HIZKUNTZA ESKUBIDEAK EUROPAR BATASUNEAN**

IRAKASGAIA: EUSKARAREN ARAUAK ETA ERABILERAK ARLO JURIDIKOAN

Sheila DIAZ

AURKIBIDEA: I. Sarrera.- II.Hizkuntza-eskubideen legedi orokorra- 1.Atxilotuen hizkuntza-eskubideak. 2. Auzipetuen hizkuntza-eskubideak. 3.Biktimen hizkuntza-eskubideak. 4. Errefuxiatuen hizkuntza-eskubideak.- **3.Hizkuntza gutxituetako hiztunen eskubideak.**- 1. Euskal Herriko egoera. **4. Konklusioak.- 5.Bibliografia.**

I. Sarrera

Gizarteak etengabe eboluzionatzen ari da eta beraz, gizarteak eboluzionatzen duen heinean, kultura eta hark dakarren bestelako faktoreak ere aldatuz edo garatzen doaz. Hori dela eta, herritarren nahiak eta eskakizunak asetzeko, administrazio publiko nahiz pribatuen aldaketak ere sustatu behar dira.

Justizian, adibidez, aldaketa horiek nabariak izan dira hizkuntza gutxituetan. Prozesu judizialean, itzulpengintza- eta interpretazio- zerbitzuak eskaintzen dira eta gainera, estandarizazioa, hauen erabilpena areagotzeko oso baliogarria izaten ari da. Interpretazioa ahozko jarduna une berdinean hizkuntza ezberdin batean ahoz adieraztean edota idatzizko dokumentuak ahoz ematean datza. Itzulpenak ordea, dokumentu idatzi bat hizkuntza ezberdin batean idaztean datza. Hortaz, bi zerbitzu hauen bidez, atxilotuen, auzipetuen, biktimen eta errefuxiatuen hizkuntza-eskubideak defendatzea ahalbidetuko dutenak izango dira.

Hala ere, hizkuntza eskubideetan oinarrituta dauden araua edo legeak eta dekretuak asko izan arren arau orokorra kontutan izan behar dugu beti. Kasu honetan, Espainiarrak garenez, hizkuntza eskubideen arau orokorra, eta beraz, garrantzitsuen, Espainiako Konstituzioan aurreikusita dago. Beraz, nahiz eta Espainiako Konstituzioa oso luzea izan, bakarrik izan behar dugu kontutan 3.artikulua.

Espainiako 3.artikulua: 1. Gaztelania da Estatuaren espainiar hizkuntza ofiziala. Espainiar guztiek dute gaztelania jakiteko betebeharra eta erabiltzeko eskubidea. 2. Espainiako gainerako hizkuntzak ere ofizialak izango dira, beren autonomia-erkidegoetan, haien estatutuekin ados. 3. Espainia aberatsa izanik mintzaira-moldez, bereziki errespetatu eta zainduko da kultura-ondare hori.

Hala eta guztiz ere, lan honen bidez, atxilotuen, auzipetuen, biktimen eta errefuxiatuen hizkuntza-eskubideak aztertuko ditugu eta horretarako, hizkuntza- eskubideen bestelako legeei buruz hitz egingo dugu.

Kriminologiak eskaintzen dituen jakintzak gero eta indar gehiago dituzte gure gizartean. Kriminologiak hainbat zientzia biltzen duen arloa da (psikologia, zuzenbidea, soziologia, antropologia etab.). Honi esker, gizarteari egokia izango litzatekeena jakin daiteke eta beraz, atxilotuen, auzipetuen, biktimen eta errefuxiatuen hizkuntza-eskubideak aztertzea kriminologiarekin zerikusi handia duen gaia da.

Zuzenbideko ikuspuntua garrantzitsua da noski, azken finean, gaiaren egoera teorikoa aztertzen baitu baina hala eta guztiz ere, ikuspuntu soziologikoak eta psikologikoak bere garrantzia dute. Soziologiak, antropologiarekin batera, adierazten dute nahiz eta soziologikoki gaizki dagoen portaera bat aurrera eramanez, atxilotuen eta auzipetuen kasuan gertatzen den moduan, beste pertsona guztiek bezala, bere eskubideak dituzte. Izan ere, eskubide horiek ugariak izan arren, hasieratik esaten ari garen moduan, hizkuntza-eskubideetan arreta jarriko dugu.

II. Hizkuntza- eskubideen legedi orokorra

Sarreran aipatu dugun moduan, itzulpengintza- eta interpretazio- zerbitzuak oso garrantzitsuak dira hizkuntza eskubideak ahalbidetzeko. Hala ere, esan beharra dago, krisialdi ekonomikoak eragin handia izan duela Administrazioaren interpretazio zerbitzuetan eta hori dela eta, orain arte bete behar izan ziren aurrerapenak, ez dira bete. Honek bermeen asistentzia gabezia dakar gizarteko oinarrizko zerbitzuetan. Era berean, Justizia Saileko interpreteen profesionaltasun gabezia kontutan izan behar da.

Izan ere, profesional eta formatzaileek lege proiektu berri bat eskatu zuten prozesu penaletako interpretazioaren eta itzulpenaren kalitatea bermatzeko. Horren eraginez, Europar Batasuneko eremu judizialean eta eremu polizialean interpreteak eta itzulpengileak kontratatuzko sisteman zeuden hutsune nabarmenen ondorioz, 2010ean Europako Parlamentuak eta Kontseiluak [2012/13/EB](#)¹ eta [2010/64/EB](#)² direktibak ezartzeko erabakia hartu zuten. Hauek, beraz, bere garrantzia izango dute atxilotuen, auzipetuen, biktimen eta errefuxiatuen hizkuntza-eskubideen azterketa egiterako orduan.

Hala ere, esatekoa da 2010/64/EB direktiba prozesu penalak zehazki arautzen duen lehen direktiboetako bat dela eta bere helburua interpretazioaren kalitatea bermatuko duen kualifikaturiko profesional independenteen erregistro bat eratzea dela.

1. Atxilotuen hizkuntza-eskubideak

Hauen eskubideei buruz hitz egiteko, 2010/64/EB direktiba kontutan izateaz gain, bertan adierazten baitira, lehen aipatu dugun moduan, prozesu penalak errespetatu behar dituzten arauak, Espainiako Konstituzioa eta Prozedura Kriminalaren Legea ere kontutan izan behar ditugu.

¹ [DIRECTIVA 2012/13/UE DEL PARLAMENTO EUROPEO Y DEL CONSEJO DE 22 de mayo de 2012, relativa al derecho a la información en los procesos penales](#)

² [DIRECTIVA 2010/64/UE DEL PARLAMENTO EUROPEO Y DEL CONSEJO de 20 de octubre de 2010 relativa al derecho a interpretación y a traducción en los procesos penales](#)

Espainiako Konstituzioaren 17.3 artikulua horrela dio:

3. Atxiloturik dagoen pertsona orori berehala jakinarazi beharke zai, berak ulertzeko moduan, zer eskubide dituen eta zein diren atxilotzeko arrazoiak, eta ezin behartuko da deklaratzera. Bermatzen da atxilotuak abokatuaren laguntza izango duela poliziarekiko egitekoetan eta egiteko judizialean, legeak ezarritako moduan.

Prozedura Kriminalaren Legearen 520.2 artikulua gauza bera dio baina gainera, gaztelaniaz ulertzen edo hitz egiten ez duen atzerritarren kasuan interpretatzaile baten laguntza doan izatearen eskubidea gehitzen du.

Gainera, Prozedura Kriminalaren Legearen 123.artikulua esaten zuena ere jakitea garrantzitsua da:

Gaztelania edota prozesua ematen den tokiko hizkuntza ofiziala ulertu edo hitz egiten ez duenak ondorengo eskubide hauek izango ditu:

- a) *Ulertzen duen hizkuntza bat hitz egiten duen interprete baten laguntza izateko eskubidea.*
- b) *Ahozko epaiketaren ekitaldien interpretazioa izateko eskubidea.*
- c) *Dokumentu idatzien itzulpena izateko eskubidea.*

Izan ere, hau indargabetuta izan zen Doako Laguntza Juridikoari buruzko urtarrilaren 10eko1/1996 Legearen ondorioz. Lege horretan ere itzulpen eskubideak aurreikusten dira. Hau adibidez, Doako Laguntza Juridikoari buruzko urtarrilaren 10eko1/1996 Legearen 52.b. artikuluan beha daiteke beste batzuen artean.

2. Auzipetuen hizkuntza- eskubideak

Dakigunez, Prozesu penaletan interpretazio eta itzulpenerako eskubideari dagokion 2010rreko urriaren 20ko Europako Parlamentu eta Kontseiluko 2010/64/UE Direktiba, eta prozesu penaletan informatzeko eskubideari dagokionez, 2012ko maiatzaren 22ko Europako Parlamentu eta Kontseiluaren 2012/13/UE Direktibaren helburua, prozesu penaletan auzipetuen interpretazio eta itzulpen eskubidea bermatzea da, epaiketa bidezkoa izan dadin. Horretarako, interpretazio zerbitzuak auzipetuak ulertzen edo hitz egiten duen hizkuntza batean, eta berehalakoa, izan behar du.

Izan ere, hauen eskubideak defendatzeko, Prozesu penaletan interpretazio eta itzulpenerako eskubideari dagokion 2010rreko urriaren 20ko Europako Parlamentu eta Kontseiluko 2010/64/UE Direktibaren 2. eta 3. Artikuluak aipatuko ditugu.

Bere bigarren artikuluan interpretaziorako eskubideari buruz hitz egiten da. Hau da, estatuak prozesu penaleko hizkuntza ulertzen edo hitz egiten ez duten pertsona babestu beharke dute interpretazio-eskubidea eskainiz. Honen bidez, pertsonaren eta bere abokatuaren arteko komunikazioa erraztuko da eta hori dela eta, erreklamazioa eska daiteke interpretatzailearen kalitatea egokia ez denean prozesuaren zuzentasuna gordetzeko.

Hirugarren artikuluan, berriz, itzulpen- eskubideari buruz hitz egiten da. Honetan, Epe arrazoitu batean prozesu penalean oinarritutako diren dokumentuen itzulpen idatzia eskaintzeko derrigortasuna adierazten da.

3. Biktimen hizkuntza- eskubideak

Hauen hizkuntza- eskubideak aztertzeko Kontseiluaren 2001/220/JAI Erabaki markoa ordezkatzeko duen eta delituen biktimen eskubideen, bermeen eta babesaren gutxiengo arauak ezartzen dituen Europako Parlamentu eta Kontseiluaren 2012ko urriaren 25eko Direktibara³, [2012/29/EB](#) direktibara, jo behar dugu. Honetan, ulertzeko eta ulertua izateko eskubidea aurreikusten da interpretazio eta itzulpen eskubidea jasotzeko eskubideaz gain eta sarrera behatu bezain laster, biktimen zenbait eskubide ikusiko ditugu. Gainera, 7.artikuluan itzulpen- eta interpretazio- eskubideak aurreikusten dira.

Horretaz gain, 2012/13/EB direktiba, hasieratik aipatutakoa, ere kontutan izan behar dugu. Honetan zehazten da eskubideei buruz informazioa eskuratzeko pertsonak dituen eskubideak, horien artean interpretatzailea eta itzultzailea izateko eskubidea. Horrela, estatuek informazio hori idatziz zein ahoz eskainiko dute, hizkuntza sinplean eta ulerterrazean eta akusatuen beharrezan araberak.

4. Errefuxiatuen hizkuntza- eskubideak

Babes internazionalaren onuradunak diren hirugarren munduko nazionalen edo aberriaren errekonozimendurako, errefuxiatu edo babes subsidiariorako eskubidea duten pertsonen estatutu uniformea eskuratzeko eta emandako babesaren edukia izateko baldintzei buruzko arauak ezartzen dituen Europako Parlamentu eta Kontseiluaren 2011ko abenduaren 13ko Direktiba aztertuko dugu errefuxiatuen hizkuntza- eskubideak zein diren jakiteko.

Zehazki, 22. Artikulua kontutan izan behar dugu. horretan esaten dena da Estatuek, ahal bezain laster eta ulertzen duten hizkuntza batean, beren eskubide eta betebeharren informazioa eskuratzeko aukera emango zaiela errefuxiatuei.

III. Hizkuntza gutxituetako hiztunen eskubideak

Esatekoa da, hizkuntza gutxitutzat hartzen direla estatuen babesa jasotzen ez duten hizkuntzak edo oso babes gutxi lortzen dutenak,hots, estatuko hizkuntza ofizialak ez direnak,estatus hori besteren batek jasotzen duelako. Batzuetan estatuak hizkuntza jakin bati estatus ofiziala aitortu arren, praktikan baztertua egon daiteke, erabilera eta garapen mugatuetara bideratu izan delako.

³ [DIRECTIVA 2012/29/UE DEL PARLAMENTO EUROPEO Y DEL CONSEJO de 25 de octubre de 2012 por la que se establecen normas mínimas sobre los derechos, el apoyo y la protección de las víctimas de delitos, y por la que se sustituye la Decisión marco 2001/220/JAI del Consejo](#)

Beste batzuetan baliteke hizkuntzak estatus ofiziala eta baita babes praktikoa izan arren oraindik hizkuntza gutxitua izatea, estatus hori berria delako, aurretik baztertua egon delako eta oraindik hizkuntza normalizatuaren egoera lortu ez duelako.

Bada baita ere beste hizkuntza gutxitu mota bat ere. Hizkuntzaren estatus ofiziala bere lurraldeko zati batean bakarrik onartua duten hizkuntzak. Baliteke hizkuntza jakin bat hitz egiten duen lurralde zati batean baztertua izatea. Lurralde horretan ere beraz, hizkuntza gutxitutzat joko genuke.

Europar bizi diren etorkinen hizkuntzak, ofizialak kontsideratzen diren hizkuntzekin alderatuz gero, maila ezberdinetan kokatuta daude.

Hala ere, nahiz eta ofizial kontsideratuta egon Espainiaren autonomia erkidego batzuetan aitortzen diren zenbait hizkuntza (katalana, euskara eta galiziera), horiei ere ez zaie behar den garrantzia edo statusa ematen. Izan ere, egia da, gero eta aurrerapen gehiago egiten ari direla zenbait eremutan, esaterako, prozedura penaletan.

Era berean, immigrazioaren kasua dugu. Hau gure gizartean gero eta gehiago ematen ari den fenomeno da eta hori dela eta, gero eta neurri gehiago hartu behar dira immigranteei erraztasunak eskaintzeko. Hortaz, esan dezakegu, immigrazioaren plana aurrera eramateko, administrazioek eta estatuak parte hartu behar dutela. Hau da, teorikoki lan talde bat da baina errealitatean, erraztasun horiek ez dira hain nabariak.

Gehienetan, immigranteek ez dute beraien hizkuntzan erantzuteko eskabiderik administrazio publikoan ezta beraien hizkuntzan zerbitzuak eskuratzeko eskubiderik ere. Gainera, mugapenak dituzte beraien hizkuntzan ekintza sozio-ekonomikoetan parte hartzeko orduan.

Guillem Calaforra Cracoviako Unibertsitateko filologo eta hizkuntzalariaren esanetan, badaude ezaugarri batzuk definitzen dutela gutxitutako hizkuntza komunitate bat. Alde batetik, komunitate horren elebiduna bihurtze unilaterala. Hau da, gutxitutako hiztunek hizkuntza menperatzailea ikasten dute, hizkuntza menperatzailearen hiztunek elebakarrak izateko joera dutela. Bestetik, aurreko egoeraren ondorioz, gutxiagotutako komunitateko kideek komunitate menperatzailearen zati izatera jotzen dute, eta pertzepzio hori jasotzen dute kanpotarrek⁴.

Hortaz, komunitateen arteko botere harremana sortzen da, izan ere, integrazio edo bazterketarako elementua bilakatzen da hizkuntza menperatzailea jakitea. Gizarte modernoetan, hizkuntza gaitasunak norbanakoaren alboratzea ekar dezake ekoizpen sistemarekiko. Beraz, gutxitutako hizkuntzaren hiztunak euren etxean atzerritar bihurtzen dira. Era berean, Europar Batasunean, hainbat estatuk nazioarteko hitzarmen bat sinatu dute, “Europako Eskualde eta Gutxiagotutako Hizkuntzen Gutuna” deiturikoa. Euskal Herriko egoera aztertzerakoan, honi buruz hitz egingo dugu Baina hala ere, esateko da, bertan gutxiengoko hizkuntzen aldeko neurriak ezartzen direla. Estatuak erabakitzen dute, ordea, horri atxikitzen diren eta zein mailatan babestu nahi dute.

---

⁴ AMORRORTU, JOANNA, *hizkuntza- eskubideak, giza eskubideen testuingurua*

1. Euskal Herriko egoera

Honen arabera beti esaten da euskararen erabilera gero eta garatuagoa izaten dela. Izan ere, hau hasi baino ez da egin. Hortaz, hizkuntza gutxituak bigarren plano batean gelditzen dira ofiziala den hizkuntza batekin alderatuz gero. Hau oso nabaria da adibidez, justizia arloan.

Egia da esfortzu handi bat egiten ari dela euskararen erabilpena gero eta ugariagoa izateko baina nahiz eta Europar Batasunak eleaniztasuna sustatu administrazio publikoan, auzitegietan gaztelaniaz hitz egingo da kasu gehienetan.

Hala ere, esfortzu horiek erakusten duten ebidentziak edo frogak ditugu. Horretarako, Botere Judizialaren uztailaren 1eko 6/1985 Lege Organikoa eta Eskualdeetako edo Eremu Urriko Hizkuntzen Europako Gutuna aztertzea komeni dira.

Botere Judizialaren uztailaren 1eko 6/1985 Lege Organikoaren 231. artikuluan esaten da parteek, euren ordezkariak, lekukoak eta perituek, jarduketa judizialak egiten diren Autonomia Erkidegoko hizkuntza ofiziala erabili ahal izango dutela, ahoz zein idatziz eta gainera, Autonomia Erkidegoko hizkuntza ofizialean burututako jarduketa judizialak eta aurkeztutako agiriak baliokoak eta eraginkorrak izango direla itzuli beharrik gabe.

Era berean, Eskualdeetako edo Eremu Urriko Hizkuntzen Europako Gutunaren helburua eskualdeetako edo eremu urriko hizkuntzei estatus juridikoa ematea da. Gutunaren 9.artikuluaren arabera, Estatuak hainbat neurri edo konpromisoak hartzea proposatzen justizia arloan. Lehengo neurria izango litzateke, prozesu penaletan jurisdikzio-organoei, aldeetako batek eskatuta, prozesua eskualdeetako edo eremu urriko hizkuntzan gartzea. Bigarren neurria, eskualdeetako edo eremu urriko hizkuntzan hitz egiteko eskubidea bermatzea akusatuari izango litzateke. Hirugarrena, errekerimenduak edo frogak, idatzizkoak zein ahozkoak, eskualdeetako edo eremu urriko hizkuntza batean formulatuta egote hutsagatik onartezinak ez izatea ezartzea; eta, laugarrena, eskualdeetako edo eremu urriko hizkuntza horietan ematea, hala eskatuz gero, prozedura judizial bati lotutako egintzak, beharrezkoa bada interpreteak eta itzultzaileak erabilia, eta interesatuei inolako gastu gehigarriak eragin gabe.

Izan ere, benetan kontutan izan behar dena da Euskara ofiziala den lurraldeetan, hau da, Euskal Autonomia Erkidegoan eta Nafarroako Foru Erkidegoan euskararen erabilera onartua dago ahoz zein idatziz. Beraz, prozesu judizialeko prokuradoreak, abokatuek, lekukoak zein perituek ofiziala den euskara erabil dezakete. Horrenbestez, Justizia Administrazioan erabiltzen diren euskarazko dokumentuak baliozkoak izango dira, ezingo delarik eskatu inolako itzulpenik.

Beraz hau bete ahal izateko, funtsezkoa da hizkuntza gutxituen hizkuntza-eskubideak babestea administrazio publikoetan. Euskal Herrian adibidez, EpaiBIk⁵ sustatutako Auzia Euskaraz ekimena dago martxan. Helburua da herritarrek hala eskatzen dutenean auziak osorik euskaraz izapidetzea, demanda aurkeztetik bulego judizialeko barne tramitazioa egin eta epaia eman arte.

⁵ <http://www.auziaeuskaraz.eus/>

IV. Konklusioak

Ikusten denez, prozesu penaletan oso garrantzitsuak dira interpretazio- eta itzulpen-zerbitzuak. Hori dela eta, bai interpreteen eta bai itzultzaileen lana oso garrantzitsua da gure gizartean atxilotuen, auzipetuen, biktimen eta errefuxiatuen eskubideak jokoan daudelako.

Esatekoa da, kolektibo hauek haien defentsa egiteko duten baliabiderik nagusiena hizkuntza dela eta beraz, hauen nahi duten edo ahal duten hizkuntzatan mintzatzeko aukera ematen ez bazaie, oinarrizko eskubide bat ukatzen ari dela esan dezakegu. Zuzenbideak, justua denagatik borroka egiten du baina zuzenbideak bilatzen duen justizia hori lortzeko ezin da kasu honetan, adibidez, atxilotuen edo auzipetuen oinarrizkoak diren eskubideak urratu.

Hori dela eta, Europako zuzentarauak aplikatuz Espainiako legerian eta jada aplikatzen diren legeak hobetuz, interpreteen eta itzultzaileen lana askoz gehiago zabaldu beharko litzateke. Hau da, Europako estatuek gutxieneko betebeharrak eduki behar dituzte hizkuntza gutxituen eskubideak bermatzeko eta betebeharrak horietako bat litzateke Europar Batasuneko direktiben barneraketa Espainiako legerian. Prozesu osoan zehar interpretazio eta itzulpen eskubideak bermatzea bilatzen da, pertsona atxilotzen denetik epai irmoa zahazten den arte. Horrela, hizkuntza gutxituen eskubideen babesu uztartuko litzateke.

Oso komenigarria izango litzateke, beraz, kriminologoen honetan aritzea. Kriminologoen ongizatea bilatzen dute eta guztiok pertsonak gara. Hortaz, pertsonak izanda, akats ugari burutu ditzakegu baina hala eta guztiz ere, denon eskubideak errespetatzeko beharra du gizarteak.

V. Bibliografia

Espainiako Konstituzioko erabilitako artikulua <https://www.ehu.es/documents/2660428/2799934/Legeak01.pdf> helbidetik eskuratua.
Prozedura Kriminalaren Legea, <http://tinyurl.com/ProzedurakriminalarenLegea> helbidetik eskuratua.

Prozesu penaletan informatzeko eskubideari dagokion, 2012ko maiatzaren 22ko Europako Parlamentu eta Kontseiluaren 2012/13/EB Direktiba. <http://tinyurl.com/2012-13-UE>. helbidetik eskuratua.

Prozesu penaletan interpretazio eta itzulpen eskubideei dagozkien 2010eko urriaren 20ko Europako Parlamentu eta Kontseiluko 2010/64/EB Direktiba. <http://tinyurl.com/64-2010-UE> helbidetik eskuratua.

Justizia.net. (d.g.). Justizia Administrazioaren esparruko hizkuntza eskubideen dekalogo. <http://www.justizia.net/euskara-justizian/dekalogo> helbidetik eskuratua.

Itzulpen eta interpretazio instituzionalaren Liburu Zuria http://ec.europa.eu/spain/pdf/libro_blanco_traduccion_es.pdf helbidetik eskuratuta.

III. Ikasleen ekarpenak

Herritarrek Justiziaren aurrean dituzten Eskubideen Gutuna <http://tinyurl.com/pploctu> helbidetik eskuratua.

Eremu Urriko Hizkuntzen Europako Gutuna <http://tinyurl.com/pyp68zj> helbidetik eskuratua.

EpaiBI. (2013). Auzia euskaraz. <http://www.auziaeuskaraz.com/> helbidetik eskuratua

Hizkuntza gutxituen informazioa <https://hizkuntzeskubideak.wordpress.com/category/intereseko-gaiak/hizkuntza-dominatzailea-eta-gutxitua/> helbidetik eskuratua.

Botere Judizialaren Lege Organikoa <https://www.ehu.eus/documents/2660428/2799934/Legeak16.pdf> helbidetik eskuratua.